

STORTINGET

Representantforslag 9 S

(2023–2024)

fra stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen, Mímir Kristjánsson og Tobias Drevland Lund

Dokument 8:9 S (2023–2024)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen, Mímir Kristjánsson og Tobias Drevland Lund om en redningspakke for norske bankkunder

Til Stortinget

Bakgrunn

Halvparten av norske husholdninger regnes som økonomisk utrygge, ifølge en rapport fra Forbruksforskningsinstituttet SIFO. Økte husleier og økte priser på mat, strøm og drivstoff er alle medvirkende faktorer til at mange nå sliter, og at matkøene er rekordlange.

På toppen av dette rammes også mange av kraftig økte rentekostnader i takt med Norges Banks mange og hyppige økninger av styringsrenta de siste to årene. Dette forsterkes av at norske banker har benyttet situasjonen til å øke sin inntjening ytterligere, på bekostning av vanlige låntakere og småsparere. Tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at bankenes rentemarginer og overskudd økte kraftig i 2022, og i 1. halvår 2023 var de over 30 prosent høyere enn i 1. halvår i 2022.

Det norske bankmarkedet domineres av noen få store aktører med stor markedsmakt, og Finanstilsynet slo i sin rapport om bankenes resultater i 2022 fast at «gruppen av de store bankene har vist særlig stor bedring i lønnsomhet de siste to årene». De kraftig økende overskuddene i norsk banksektor, i takt med økende styringsrente, indikerer at norske husholdninger i praksis må stramme inn mer enn det Norges Banks rentepolitikk sikter mot. Bankene bidrar dermed til å forsterke

de økonomiske utfordringene for norske husholdninger.

Ny bankskatt kan finansiere priskrisetiltak

Forslagsstillerne viser til at det finnes mange historiske eksempler på at land har innført ekstraordinære bankskatter i perioder der overskuddene har vært store. For eksempel innførte Margaret Thatcher en slik engangsskatt i Storbritannia i 1981.

I våre dager har en rekke europeiske land som Spania, Italia, Nederland, Tsjekkia og Litauen enten innført, eller er i ferd med å innføre, ekstraordinær skattlegging av bankenes rentemarginer og overskudd. Den tsjekkiske løsningen framstår som særlig interessant og mest treffsikker. Der har man innført en særskilt høy overskuddsskatt for årene 2023–2025, der skattegrunnlaget er størrelsen på bankenes overskudd de årene skattene gjelder, relativt til gjennomsnittet for 2018–2021.

Norske bankers overskudd før skatt 1. halvår i år var om lag 30 prosent høyere enn i fjor. Overskuddet i 2023 kan, med dagens utvikling, ende opp mot 50 prosent høyere enn gjennomsnittet for de siste fem årene.

Overført til norske forhold ville en ekstraskatt etter tsjekkisk modell kunne gitt store milliardbeløp til statskassa, som ville gitt økt handlingsrom for en rettferdig finansiering av priskrisetiltak som monner for alle norske familier som sliter. En slik ekstraskatt bør derfor innføres.

Varigheten av en slik ekstraskatt kan avgrenses i tid, men den bør gjelde så lenge bankenes overskudd anses å ligge langt over historiske nivåer, og så lenge konkurransen på bankmarkedet er like svak som i dag. Dersom en slik skatt på ekstraordinære marginer eller over-

skudd innføres, vil dette ikke bare bidra til inntekter til fellesskapet, men også kunne bidra til at bankene har mindre å hente på å fortsette med sin urettferdige rentesetting. Dette vil derfor også komme norske bankkunder til gode.

En offentlig boliglånsbank kan presse bankenes rentemarginer ned

Forslagsstillerne viser til at det høsten 2022 kom oppslag i media om at flere banker hadde økt prisene på sine boligutlån med mer enn økningen i Norges Banks styringsrente skulle tilsi, ved å øke gebyrene sine på toppen av de store renteøkningene. Bankene har de siste to årene i snitt økt sine utlånsrenter med om lag ett prosentpoeng mer enn innskuddsrentene, og denne aggressive rentesettingen har medført at bankenes rentenetto i 1. halvår i år var den høyeste som er målt noen gang siden statistikken begynte i 2010, ifølge SSB.

Forslagsstillerne mener det bør innføres reguleringer av bankenes mulighet til å øke utlånsrentene mer eller raskere enn innskuddsrenta i kjølvannet av renteøkninger fra Norges Bank, da en slik praksis er en sentral kilde til bankenes økte rentemarginer de siste årene. Forbrukerrådet har beregnet at norske bankkunder bare i den korte perioden etter Norges Banks renteøkning i juni 2023 har tapt over 700 mill. kroner på at bankene har somlet med å øke innskuddsrentene.

Dette tyder på at bankene opererer i et marked med svak konkurranse, og at det trengs tiltak fra myndighetene for å begrense bankenes rentemarginer og urimelig store overskudd. Det er i denne sammenhengen ikke tilstrekkelig, slik regjeringen så langt har basert seg på, å komme med etterlysninger av «mer konkurranse» i det private bankmarkedet og oppfordringer om at kundene skal bytte bank oftere.

Staten eier om lag 40 prosent av aksjene i DNB. Det er urimelig og uforståelig for de fleste at landets største bank, der det norske fellesskapet er den klart største eieren, får benytte sin dominerende markedsposisjon til å lede an i renteskvisen av norske husholdninger uten å bli imøtegått av landets myndigheter. Forslagsstillerne mener det er på tide at staten gjennom eierdialogen sin med DNB sørger for at bankens ledelse tar større samfunnsansvar og tilbyr kundene sine bedre rentebetingelser enn i dag.

Det trengs også mer strukturelle grep. Forslagsstillerne mener det er behov for at det offentlige går sterkere inn i boliglånsmarkedet for å presse ned boliglånsrentene og overskuddene til de private bankene. Det bør opprettes et reelt offentlig alternativ for vanlige norske bankkunder, med rentebetingelser som ikke er ment å finansiere store bonuser til banksjefene og utbytter til eierne. Dette kan enten gjøres gjennom en kraftig jenn-

reising av Husbankens rolle i det norske bankmarkedet eller gjennom opprettelsen av en helt ny bank.

Økt finansskatt på overskudd

Forslagsstillerne viser til at finanssektoren siden 2017 har betalt en ekstra finansskatt på overskudd og lønn som en erstatning for at finansielle tjenester er unntatt merverdiavgift. I Prop. 1 LS (2022–2023) anslås skatteutgiften – de tapte skatteinntektene for staten – som følger av dette unntaket, til 10,5 mrd. kroner i 2022. Tapet motvirkes bare delvis av finansskatten på overskudd og lønn, og Finansdepartementet anslår at finansnæringa i 2022 i praksis ble subsidiert med 5,3 mrd. kroner.

Inntektene fra finansskatten har de siste årene bare utgjort om lag halvparten av den anslåtte skatteutgiften. I en tid der bankenes overskudd skyter i været, mener forlagsstillerne at det er på høy tid å redusere den eksisterende milliardsubsidien som bransjen verken fortjener eller har behov for.

Ifølge tall fra Finansdepartementet anslås det at en økning av finansskatten på overskudd med seks prosentenheter, fra dagens 3 prosent til 9 prosent, om lag ville tilsvare at hele subsidien ble fjernet. Forslagsstillerne mener derfor at det er et stort potensial for å øke finansskatten på overskudd for slik å sørge for at finansnæringen bidrar mer til fellesskapet, også i år uten ekstraordinært høye overskudd.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen snarest komme tilbake til Stortinget med forslag om å innføre en skatt på bankenes ekstraordinære overskudd i årene 2024–2026, basert på overskuddet som overgår gjennomsnittet for de siste årene.
2. Stortinget ber regjeringen utrede årsakene til den økte lønnsomheten i norsk banknæring og komme tilbake til Stortinget med forslag om økt skattlegging av den ekstraordinære fortjenesten senest i revidert nasjonalbudsjett for 2024.
3. Stortinget ber regjeringen gjennomføre en marginstudie av de økte rentemarginene i norsk banknæring og komme tilbake til Stortinget med virkemidler for å begrense dem i finansmarkedsmeldingen for 2024.
4. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag som sikrer at norske banker må øke innskuddsrentene minst like mye som utlånsrentene, og at de ikke kan øke utlånsrentene raskere

enn innskuddsrentene i etterkant av en renteøkning fra Norges Bank.

5. Stortinget ber regjeringen gjennom sin eierdialog med DNB kreve at banken viser større samfunnsansvar og tilbyr kundene sine bedre rentebetingelser enn i dag.
6. Stortinget ber regjeringen utrede et offentlig bankalternativ, enten gjennom å utvide Husbankens

rolle i det norske bankmarkedet eller gjennom opprettelsen av en helt ny bank.

7. Stortinget ber regjeringen starte en opptrappingsplan for finansskatten på overskudd med sikte på å redusere skatteutgiften grunnet merverdiavgiftsunntaket for finansielle tjenester, og komme tilbake til Stortinget med forslag til første økning senest i revidert nasjonalbudsjett for 2024.

4. oktober 2023

Marie Sneve Martinussen

Mimir Kristjánsson

Tobias Drevland Lund

